

Briuselis, 2017 11 23
COM(2017) 688 final

**KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI,
EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI, REGIONŲ
KOMITETUI IR EUROPOS INVESTICIJŲ BANKUI**

Trečioji energetikos sąjungos būklės ataskaita

{SWD(2017) 384 final} - {SWD(2017) 385 final} - {SWD(2017) 386 final} -
{SWD(2017) 387 final} - {SWD(2017) 388 final} - {SWD(2017) 389 final} -
{SWD(2017) 390 final} - {SWD(2017) 391 final} - {SWD(2017) 392 final} -
{SWD(2017) 393 final} - {SWD(2017) 394 final} - {SWD(2017) 395 final} -
{SWD(2017) 396 final} - {SWD(2017) 397 final} - {SWD(2017) 398 final} -
{SWD(2017) 399 final} - {SWD(2017) 401 final} - {SWD(2017) 402 final} -
{SWD(2017) 404 final} - {SWD(2017) 405 final} - {SWD(2017) 406 final} -
{SWD(2017) 407 final} - {SWD(2017) 408 final} - {SWD(2017) 409 final} -
{SWD(2017) 411 final} - {SWD(2017) 412 final} - {SWD(2017) 413 final} -
{SWD(2017) 414 final}

I. ĮVADAS

Europos visuomenės perėjimas prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų tampa naująja tikrove. Įgyvendinant energetikos sąjungos projektą, vieną iš dešimties šios sudėties Komisijos prioritetų, kuriamos naujos darbo vietos, skatinamas ekonomikos augimas ir suteikiamos galimybės investuoti. Praėjusių metų dokumentų rinkinys „Švari energija visiems europiečiams“¹ ir 2017 m. lapkričio mėn. pateikti pasiūlymai dėl mažataršio judumo buvo svarbūs šio proceso etapais². Nuo Energetikos sąjungos pagrindų strategijos paskelbimo praėjus mažiau nei trejiems metams³, Komisija pristatė beveik visus pasiūlymus, reikalingus norint įgyvendinti principą „svarbiausia – energijos vartojimo efektyvumas“, remti pasaulinę ES lyderystę kovos su klimato kaita veiksmų bei atsinaujinančiųjų išteklių energijos srityse ir sudaryti sąžiningas sąlygas energijos vartotojams.

Šioje trečiojoje energetikos sąjungos būklės ataskaitoje įvertinama praėjusiais metais padaryta pažanga ir pateikiama ateinančių metų prognozė. Dabar laikas sutelkti visą visuomenę – piliečius, miestų ir kaimo vietovių administracijas, įmones, akademinę bendruomenę ir socialinius partnerius, kad jie prisiimtų visą atsakomybę už energetikos sąjungą, ją plėtotų ir **imtųsi** kurti sprendimus ateičiai.

Komisija teigiamai vertina tvirtą Europos Parlamento ir Tarybos įsipareigojimą prioritetine tvarka priimti 2015 ir 2016 m. pasiūlytas teisėkūros iniciatyvas energetikos ir klimato klausimais pagal trijų pirmininkų bendrą deklaraciją⁴. Komisija ragina teisėkūros institucijas išlaikyti didelį užmojį ir užtikrinti įvairių pasiūlymų suderinamumą.

Kol kas svarbu ir toliau greitai įgyvendinti įvairias **priemones**⁵, kuriomis būtų sudaromos **sąlygos** užtikrinti, kad perėjimas prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos visapusiškai padėtų modernizuoti Europos ekonomiką. Tai valstybėms narėms taip pat padės laikytis sutartų 2020 ir 2030 m. energetikos ir klimato politikos planinių rodiklių ir platesnių energetikos sąjungos tikslų.

Norint baigti kurti energetikos sąjungą, reikalingas glaudus Komisijos, valstybių narių ir visų visuomenės grupių bendradarbiavimas. Tai – bendros kūrybos procesas, kurio vienas iš svarbiausių etapų yra savalaikis valstybių narių **integruotų nacionalinių energetikos ir klimato sričių veiksmų planų**, skirtų laikotarpiui po 2020 m., pateikimas. Dauguma valstybių narių pradėjo rengti savo nacionalinius planus, tačiau jos visos turi gerokai pasistengti, kad planų projektus užbaigtų iki 2018 m. pradžios⁶. Anksti pateikti planų projektus yra itin svarbu siekiant užsitikrinti investuotojų pasitikėjimą ir suteikti tikrumą laikotarpiui po 2020 m. Turėti planų projektus 2018 m. pradžioje svarbu ir siekiant parodyti tvirtą Sąjungos lyderystę pasaulinėje arenoje.

Pasauliniai energijos gamybos ir paklausos pokyčiai turi nemažą poveikį geopolitikai ir pramonės konkurencingumui. Tai Europai kelia rimtų iššūkių, tačiau teikia ir unikalių galimybių. Šiomis aplinkybėmis ES nori sustiprinti savo kaip pasaulinės lyderės vaidmenį pereinant prie švarios energijos ir kartu užtikrinti energetinį saugumą visiems savo

¹ Žr. komunikatą „Švari energija visiems europiečiams“ (COM(2016) 860).

² 2017 m. gegužės 31 d. COM(2017) 283 ir COM(2017) 675 *final*.

³ Energetikos sąjungos projektas yra vienas iš dešimties dabartinės sudėties Komisijos politinių prioritetų:

„Atsparios energetikos sąjungos ir perspektyvios klimato kaitos politikos pagrindų strategija“ (COM(2015) 80).

⁴ [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016C1224\(01\)&from=LT](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016C1224(01)&from=LT).

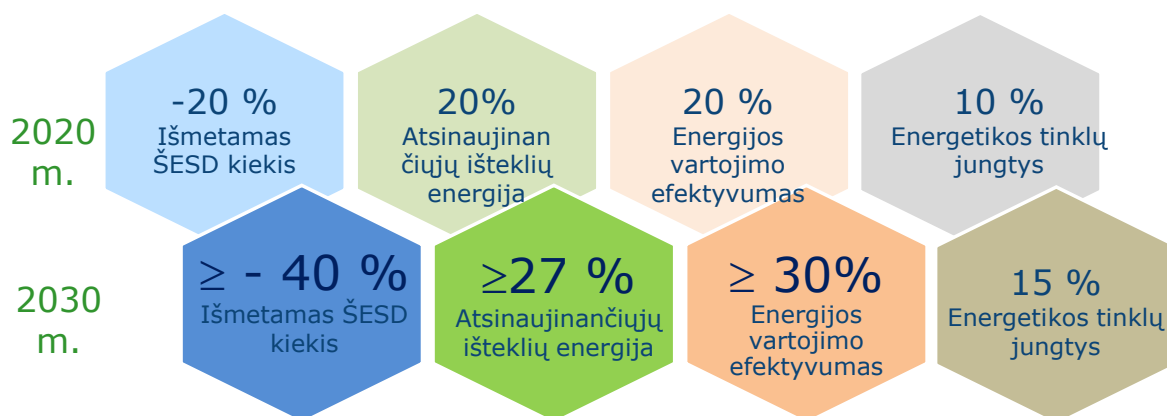
⁵ COM(2016) 860 ir jo 2 priedai.

⁶ Žr. šio komunikato 3 priedą dėl nacionalinių energetikos ir klimato sričių veiksmų planų rengimo pažangos.

piliečiams. Taigi, jos užmojai užbaigti kurti energetikos sąjungą ir įtvirtinti jos rezultatus tebėra dideli. Darbas jokių būdu dar nebaigtas. Siekiant pritraukti investicijų į visos ekonomikos modernizavimą, būtina sąlyga – parodyti užmojų tokiomis klausimais kaip atsinaujinantieji energijos ištekliai, energijos vartojimo efektyvumas, klimato srities veiksmai, švarios energijos inovacijos ir tinkamų kainos signalų užtikrinimas rinkoje.

Todėl turime dėti daugiau pastangų bendradarbiauti ir įvykdyti savo įsipareigojimą baigti kurti energetikos sąjungą iki dabartinės sudėties Komisijos įgaliojimų pabaigos. 2019 m. energetikos sąjunga jau nebeturi būti politika. Ji turi būti tapusi tikrove.

2030 m. Energetikos ir klimato politikos sistema Sutarti pagrindiniai tikslai

II. TENDENCIJOS IR POLITIKOS PASTABOS

Europa pereina nuo iškastinių kuru grindžiamos energetikos sistemos prie mažo anglies dioksido kiekio technologijomis grindžiamos, skaitmeninės, į vartotojus orientuotos sistemos. Pastaruosius kelerius metus stebėtos pagrindinės tendencijos išliko nepakitusios, o kai kuriose srityse netgi sustiprėjo⁷.

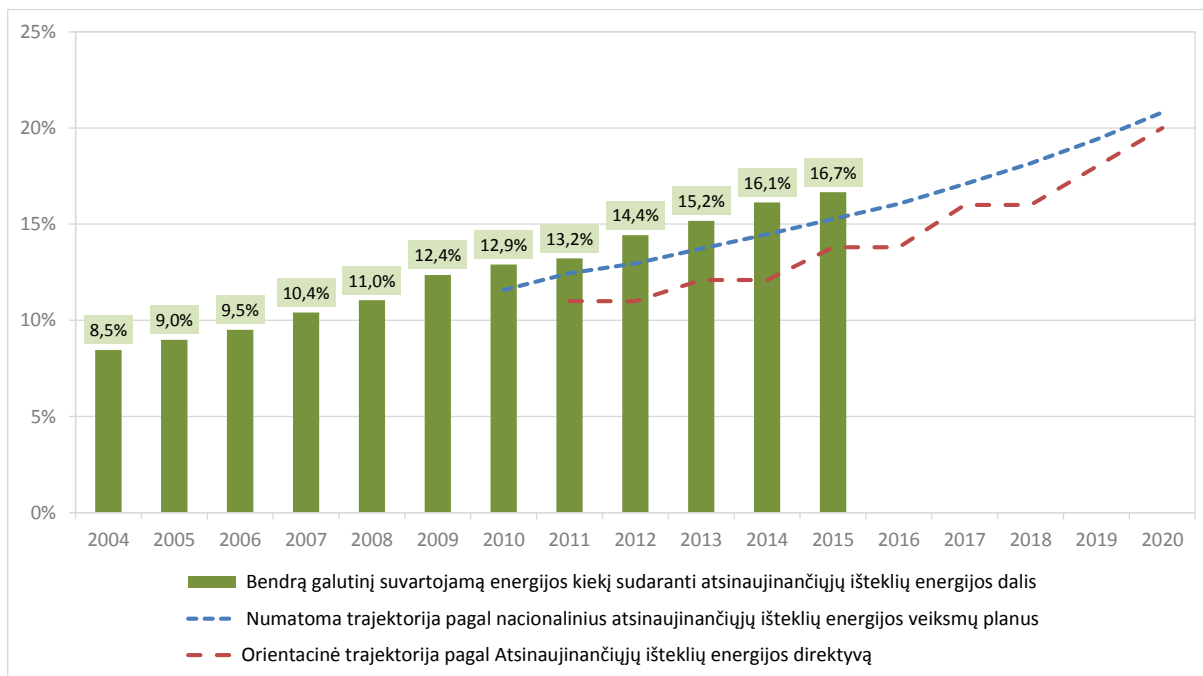
Atsinaujinančiųjų išteklių energijos dalis ES energijos rūšių derinyje toliau didėja ir padaryta pakankama pažanga, kad 2020 m. būtų pasiektas 20 proc. planinis rodiklis. 2015 m. aštuntus metus iš eilės atsinaujinančiųjų išteklių energija sudarė didžiąją dalį (77 proc.) naujos ES gamybos pajėgumų⁸. Atsinaujinančiųjų išteklių energijos, pavyzdžiui, saulės (fotovoltinės) energijos⁹, taip pat sausumos ir jūros vėjo energijos, sąnaudos mažėja. Tai požymis, kad

⁷ Žr. prie komunikato pridėtas išsamias Komisijos ataskaitas, išsamesnes pastabas dėl penkių politikos aspektų, išdėstytas šio komunikato 2 priede, ir prie šio komunikato pridėtas 28 šalių faktų suvestines, kuriose bendrai apibūdinama padėtis, įskaitant oro kokybę, kiekvienoje valstybėje narėje. Taip pat žr. pridėtą Europos aplinkos agentūros ataskaitą Nr. 17/2017 „2017 m. tendencijos ir prognozės Europoje“.

⁸ EAA ataskaita Nr. 3/2017 „Atsinaujinančiųjų išteklių energija Europoje 2017 m.“ (angl. *Renewable energy in Europe 2017*), <https://www.eea.europa.eu/publications/renewable-energy-in-europe-2017>.

⁹ Žr. lydimąjį dokumentą „Energią gaminantys namų ūkių vartotojai Europos energetikos sąjungoje“ (angl. *Study on Residential Prosumers in the European Energy Union*), JUST/2015/CONS/FW/C006/0127, 8 pav., p. 77.

investuotojai pasitiki technologijų pažanga, gera politikos struktūra ir elektros energijos rinkos reformomis¹⁰. Praeityje investicijoms į atsinaujinančiuosius energijos išteklius buvo padarytas neigiamas poveikis, kai valstybės narės taikė atgaline data galiojančias priemones. Kalbant apie tiekimo saugumą, naudojant atsinaujinančiuosius energijos išteklius apytikriai sutaupyta 16 mlrd. EUR (2015 m. duomenimis) dėl to, kad nereikėjo importuoti iškastinio kuro¹¹.

1 paveikslas. ES bendrą galutinį suvartojamą energijos kiekį sudaranti atsinaujinančiųjų išteklių energijos dalis, palyginti su trajektorijomis, numatytomis Atsinaujinančiųjų išteklių energijos direktyvoje ir nacionaliniuose atsinaujinančiosios energijos veiksmų planuose

Toliau buvo vykdomas išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio atsiejimas nuo bendro vidaus produkto (BVP) – tai daugiausia skatino inovacijos¹². 2016 m., atsigavus Europos ekonomikai, išaugo pramonės ir ekonominė veikla ir iš viso 1,9 proc. padidėjo BVP. Dėl to galėjo padidėti išmetamas šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis. Tačiau jis iš viso sumažėjo 0,7 proc., o sektoriuose, kuriems taikoma ES ATLPS – dar daugiau (2,9 proc.). Iš viso 1990–2016 m. ES bendras BVP išaugo 53 proc., o bendras išmetamųjų teršalų kiekis¹³ sumažėjo 23 proc.¹⁴ Vis dėlto transporto sektoriuje išmetamas šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis toliau didėja.

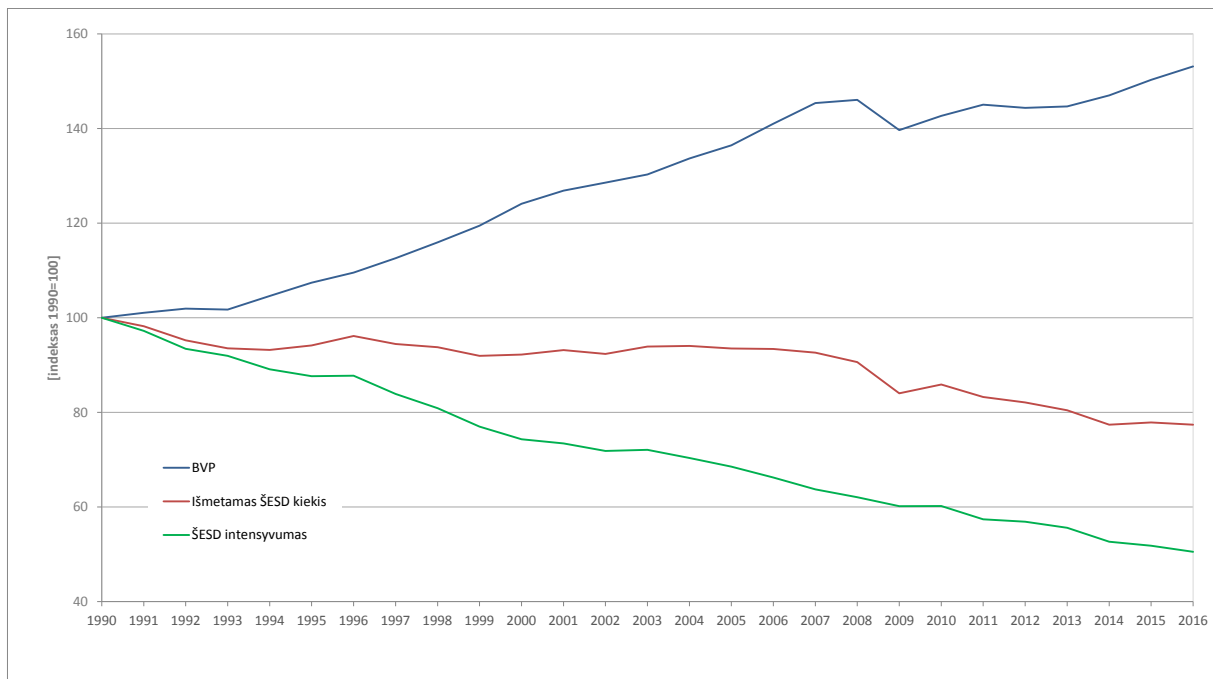
¹⁰ 2010–2015 m. laikotarpiu įgyvendinant ankstesnes konkursais grįstas jūros vėjo elektrinių paramos schemas galutinės elektros energijos kainos buvo 103,2 EUR/MWh (*Horns Rev III*, Danija) ir 186,1 EUR/MWh (*Dudgeon*, Jungtinė Karalystė). Jos nuolat mažėjo ir per naujausią konkurencinį konkursą jūros vėjo elektrinėms remti Vokietijoje 2017 m. balandžio mėn. trijų laimėjusių projektų vykdytojai pateikė 0 EUR pasiūlymą. Parama fotovoltinės energijos įrenginiams Vokietijoje sumažėjo nuo 9,17 ct/kWh (2015 m. balandžio mėn.) iki 5,66 ct/kWh (2017 m. birželio mėn.).

¹¹ „Atsinaujinančiųjų išteklių energijos naudojimo pažangos ataskaita“ (2017 m.), <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017DC0057&qid=1488449105433&from=LT>.

¹² https://ec.europa.eu/clima/sites/clima/files/strategies/progress/docs/dca_report_en.pdf.

¹³ Neįskaitant žemės naudojimo, žemės naudojimo keitimo ir miškininkystės (LULUCF), tačiau įskaitant tarptautinę aviaciją.

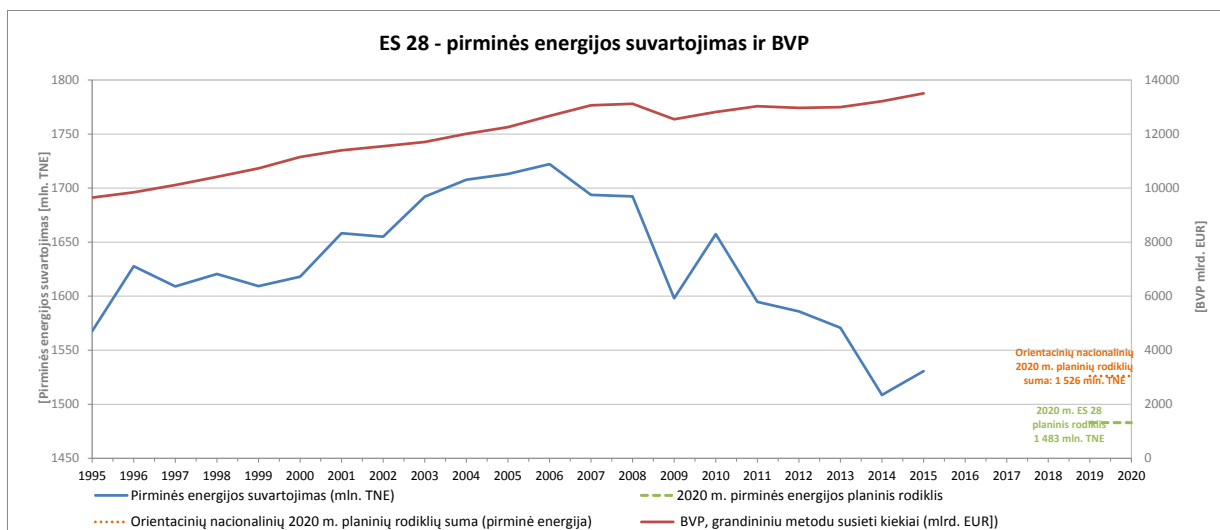
¹⁴ Remiantis apytiksle 2016 m. apskaitos ataskaita. Žr. „Dveji metai po Paryžiaus susitarimo. ES klimato srities įsipareigojimų įgyvendinimas“ (COM(2017) 646 final).

2 paveikslas. ES BVP (realiųjų vertė), ES išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų (ŠESD) kiekio ir ES taršos šiltnamio efektą sukeliančiomis dujomis intensyvumo ekonomikoje (išmetamųjų teršalų ir BVP santykio) indekso (1990 m. = 100) pokyčiai

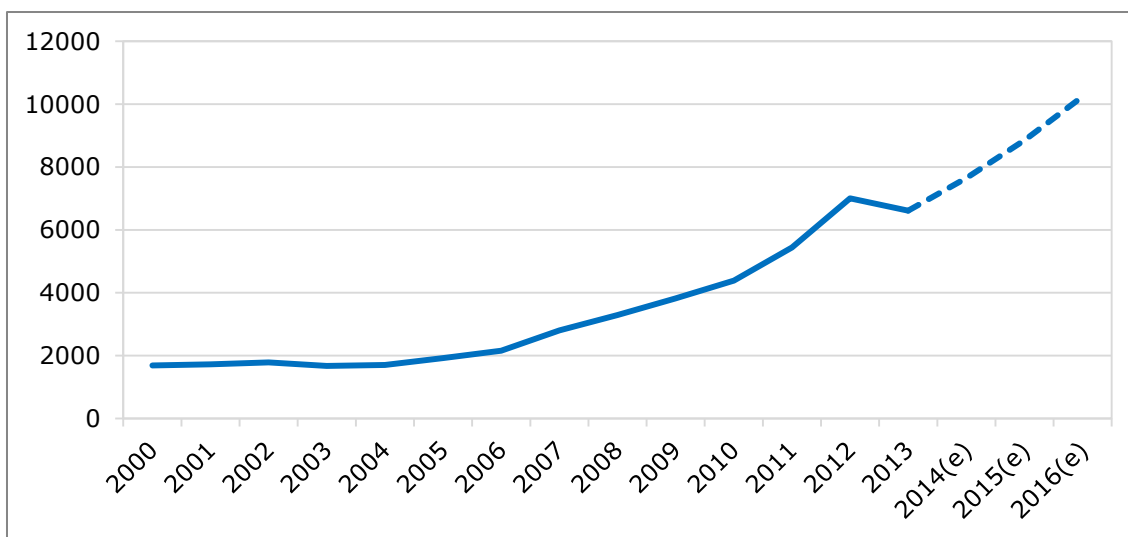
Be to, ekonomikos augimas buvo atsietas nuo energijos suvartojimo. Energijos poreikis Europos Sąjungoje nuolat mažėja daugiausia dėl valstybių narių įgyvendinamų energijos vartojimo efektyvumo priemonių. Nors energijos suvartojimas 2015 m. šiek tiek padidėjo dėl didesnio ekonomikos augimo, mažesnių naftos ir dujų kainų ir šaltesnės žiemos, palyginti su itin šiltomis 2014 m., ilgalaikė mažėjimo tendencija yra aiški: 2015 m. ES pirminės energijos suvartojo 2,5 proc. mažiau negu 1990 m., o BVP tuo pačiu laikotarpiu išaugo 53 proc. Tačiau, kad pasiektų savo energijos vartojimo efektyvumo planinį rodiklį¹⁵, 2015–2020 m. laikotarpiu ES savo pirminės energijos suvartojimą turi sumažinti dar 3,1 proc.

¹⁵ Galutinė suvartojama energija – tai energija, tiekama pramonės, transporto sektoriams, namų ūkiams, paslaugų ir žemės ūkio sektoriams, išskyrus energiją, tiekiamą energijos transformavimo sektoriui ir pačiam energetikos sektoriui. Ši energijos transformavimo sektoriui ir energetikos sektoriui tiekiamą energiją įtraukiama į suvartojamos pirminės energijos kieki.

3 paveikslas. BVP ir pirminės energijos suvartojimo raida 28 ES valstybėse narėse Šaltinis: Eurostatas.

Nuolatinė energetikos pertvarka padeda modernizuoti Europos ekonomiką. Pavyzdžiui, Europoje patentuojama vis daugiau švarios energijos technologijų. Europos įmonės taip pat vis labiau siekia tarptautinės savo išradimų apsaugos ir tai rodo didėjantį jų pasitikėjimą savo konkurencingumu pasaulinėje energetikos technologijų rinkoje. Tarptautinių patentų srityje ES yra antroje vietoje po Japonijos.

4 paveikslas. ES švarios energijos technologijų patentų skaičiaus kitimo tendencija. Duomenų šaltinis – Europos Komisija / Jungtinis tyrimų centras (remiantis Europos patentų tarnybos duomenimis). 2014, 2015 ir 2016 m. duomenys yra apytikriai.

Nepaisant šių teigiamų tendencijų, pereiti prie švarios energijos gali sutrukdyti nesąžininga konkurencija, jeigu valstybės narės ir toliau teiks subsidijas iškastiniam kurui. Šios subsidijos teikiamos daugeliu formų, pvz., teikiant tiesiogines subsidijas neekonomiškomis anglių kasykloms¹⁶ ir taikant pajėgumų mechanizmus daug teršalų išmetančioms elektrinėms,

¹⁶ Valstybėms narėms leidžiama iki 2018 m. teikti pagalbą eksploatacijos nutraukimui, kad būtų kompensuoti galutinai nutraukiant nekonkurencingų anglių kasyklų eksploataciją šiuo metu patiriami gamybos nuostoliai.

mokestines lengvatas įmonių automobiliams arba dyzeliniam kurui ir panašias priemones. Subsidijos iškastiniam kurui taip pat didina riziką, kad bus investuota į neproduktyvų turtą, kurį reikės pakeisti nesibaigus jo tarnavimo laikui. Integruoti nacionaliniai energetikos ir klimato sričių veiksmų planai turėtų padėti geriau stebėti ir vertinti valstybių narių pastangas mažinti subsidijas iškastiniam kurui. Kitoje 2018 m. energijos kainų ir išlaidų ataskaitoje bus pateikta naujos informacijos apie subsidijas iškastiniam kurui Europos Sąjungoje.

III. PAŽANGOS VERTINIMAS

Energetikos pertvarka turėtų būti **socialiai sąžininga**, skatinti **inovacijas** ir būti grindžiama ateičiai pritaikyta **infrastruktūra**, o kartu turėtų būti stiprinamas energijos tiekimo saugumas. Europos energetikos pertvarka yra grindžiama Europos Sąjungos **investicijų** ir jos **užsienio ir vystymosi politikos** priemonėmis. Visose šiose srityse 2017 m. buvo padaryta nemaža pažanga.

Socialiai sąžininga energetikos pertvarka

Perėjimas prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų visuomenės turi poveikį daugeliui žmonių kaip vartotojams, darbuotojams ar energijos rinkos dalyviams. Trumpuoju laikotarpiu energetikos pertvarka nebūtinai bus naudinga visiems, tačiau tinkamai valdoma pertvarka galiausiai bus naudinga visai ES ekonomikai – atsiras naujų darbo galimybių, bus sutaupyta energijos išlaidų arba bus pagerinta oro kokybė. Daugeliu galimybes atveriančių veiksmų, atliekamų pagal dokumentų rinkinį „Švari energija visiems europiečiams“, siekiama palengvinti kai kuriems regionams ar gyventojų grupėms, norintiems pasinaudoti energetikos pertvarka, kylančius sunkumus.

Galimybes atveriantys veiksmai daug anglies dioksido išskiriančiuose regionuose ir salose

2017 m. Komisija pradėjo teikti tikslinę paramą ir pagalbą pertvarkomiems regionams, kurie tebeprisiklauso nuo anglies ir daug anglies dioksido išskiriančių pramonės šakų. Šie regionai susiduria su ypatingomis ekonominėmis ir socialinėmis problemomis. Pradėta dirbti su Slovakijos Trenčyno ir Lenkijos Silezijos regionais, palaikant glaudžią partnerystę su nacionalinės ir regioninės valdžios institucijomis. Parama apima šių regionų ekonomikos stipriųjų aspektų tyrimus, techninę pagalbą ir konsultacijas dėl tikslinio įvairių prieinamų ES fondų ir programų naudojimo. Komisija ir toliau glaudžiai bendradarbiaus su šiais regionais ir išplės galimybes bandomąjį projektą vykdyti ir kitose besidominčiose valstybėse narėse. Įgyvendinant šią iniciatyvą, taip pat bus siekiama pasinaudoti energetikos pertvarką sėkmingai atlikusių Europos regionų patirtimi. Tuo tikslu 2017 m. gruodžio mėn. bus įsteigta ES masto suinteresuotųjų subjektų platforma.

Salos dažnai turi gerų galimybių pritraukti investicijų į švarią energetiką, tačiau jos susiduria su ypatingais iššūkiais dėl savo geografinės padėties, mažos ekonomikos ir didelės priklausomybės nuo importuojamo iškastinio kuro. 2017 m. gegužės mėn. Maltoje Komisija kartu su 14 valstybių narių pasirašė politinę deklaraciją, kurios tikslas – spartinti salose perėjimą prie švarios energijos. Pirmasis forumas pagal šią iniciatyvą įvyko rugsėjo mėn. Kreta. Šia iniciatyva siekiama nustatyti Europos 2 400 gyvenamų salų skirtą ilgalaikę

Pagalba, skirta išimtinėms išlaidoms, kuriomis siekiama palengvinti socialinį poveikį ir poveikį aplinkai, padengti, negali būti teikiama vėliau kaip 2027 m. (2010 m. gruodžio 10 d. Tarybos sprendimas 2010/787/ES dėl valstybės pagalbos nekonkurencingų anglių kasyklų uždarymui palengvinti).

sistemą, pagal kurią joms būtų padedama mažinti priklausomybę nuo energijos importo geriau išnaudojant nuosavus atsinaujinančiuosius energijos išteklius.

Perėjus prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos, energetikos sektoriuje¹⁷ ir platesnėje ekonomikoje bus sukurta naujų darbo vietų. Šioms darbo vietoms reikės naujų **įgūdžių** ir gebėjimų. Todėl Komisija, siekdama patenkinti įgūdžių poreikius švarių technologijų, atsinaujinančiųjų energijos išteklių srityse ir statybos sektoriuje¹⁸, ką tik paskelbė kvietimą teikti pasiūlymus dėl Sektorių bendradarbiavimo įgūdžių srityje planų. Praėjusiais metais panaši sistema buvo pradėta taikyti automobilių sektoriui. Siekdamas padėti geriau suvokti įgūdžių trūkumus įvairiose šalyse ir sektoriuose, Europos profesinio mokymo plėtros centras („Cedefop“) atlieka didelių duomenų kiekių analizę, pagrįstą laisvų darbo vietų užklausomis tikruoju laiku, o pirmieji rezultatai bus paskelbti 2018 m.

Energijos nepriteklių Europos Sąjungoje patiria daugiau kaip 50 mln. žmonių. Kaip švarios energijos dokumentų rinkinio dalį, Komisija pasiūlė įvairių priemonių, kaip mažinti energijos nepriteklių didinant energijos vartojimo efektyvumą, apsisaugant nuo atjungimo ir geriau apibrėžiant bei stebint šią problemą valstybių narių lygmeniu. Iki 2017 m. pabaigos Europos Energijos nepritekliaus observatorija sąveikiame internetiniame portale paskelbs statistinius duomenis ir ataskaitas. Kitu etapu ji daugiausia dėmesio skirs keitimuisi informacija ir ekspertų bei politikos formuotojų keitimuisi geriausia patirtimi. Bandomoji informavimo kampanija jau pradėta ir per ateinančius metus bus išplėtota keturiose valstybėse narėse (Čekijoje, Graikijoje, Portugalijoje ir Rumunijoje). Šia kampanija siekiama didinti energijos nepriteklių patiriančių vartotojų informuotumą apie savo teises. Per ją vartotojams bus teikiami patarimai, kaip taupyti energiją, ir informacija, kaip mažomis sąnaudomis pagerinti energijos vartojimo efektyvumą.

Energetikos pertvarka turi teigiamą poveikį daugelio ES piliečių **sveikatai**. Europos Sąjungoje mažėja bendras išmetamas įvairių teršalų, pvz., sieros dioksido, azoto dioksido ir kietųjų dalelių, kiekis, tačiau dėl oro taršos kasmet pirma laiko miršta 400 000 žmonių¹⁹. 2016 m. gruodžio mėn. priėmusi Teršalų išmetimo nacionalinių ribų direktyvą²⁰, ES siekia iki 2030 m. per pusę sumažinti oro taršos sukeltos pirmalaikės mirties atvejų skaičių. Vykdamas energetikos pertvarką būtų galima dar labiau sumažinti išmetamųjų toksinių teršalų kiekį ir paspartinti gyvenimo kokybės gerėjimą daugelyje Europos miestų, kur piliečiai kasdien patiria oro taršą²¹. Pažangiomis investicijomis į švaresnį transportą ir namų ūkių šildymą taip pat bus remiama ekonomika – mažinamos sveikatos priežiūros išlaidos ir kvėpavimo takų ligų sukulto nedarbingumo dienų skaičius.

Novatoriška energetikos pertvarka

¹⁷ Nors 2008–2014 m. darbo vietų, susijusių su daug anglies dioksido išskiriančiais energijos ištekliais, Europos Sąjungoje sumažėjo 67 000, tuo pačiu laikotarpiu žaliųjų darbo vietų energetikos sektoriuje padaugėjo daugiau kaip 400 000 (Eurostato duomenys).

¹⁸ Kvietimas teikti pasiūlymus pagal programą „Erasmus+ Sector Skills Alliance“ buvo paskelbtas spalio 25 d.: https://eacea.ec.europa.eu/erasmus-plus/actions/key-action-2-cooperation-for-innovation-and-exchange-good-practices/sector-skills-alliances_en.

¹⁹ EAA ataskaita „Oro kokybė Europoje 2017 m.“ (angl. *Air Quality in Europe - 2017*), p. 17.

²⁰ 2016 m. gruodžio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2016/2284 dėl tam tikrų valstybėse narėse į atmosferą išmetamų teršalų kiekio mažinimo, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2003/35/EB ir panaikinama Direktyva 2001/81/EB, OL L 344, 2016 12 17, p. 1–31.

²¹ Žr. Komisijos poveikio vertinimą, pridėtą prie pasiūlymo dėl iš dalies pakeistos Energijos vartojimo efektyvumo direktyvos, SWD(2016) 405 *final*, p. 59.

Energetikos sąjunga yra pagrindinė švarios energijos inovacijų varomoji jėga Europoje ir likusiame pasaulyje. Europos įmonės ir novatoriai turėtų būti šio judėjimo priešakyje ir diegdami naujas technologijas ir verslo modelius įgyti pradininkų pranašumą. Tai yra vienas iš svarbiausių komunikato „Spartesnis švarios energetikos inovacijų kūrimas ir diegimas“²² tikslų.

Europa yra vienas iš novatoriškiausių regionų visame pasaulyje, tačiau reikia labiau stengtis, kad šios inovacijos pasiektų rinką ir skatintų augti ekonomiką ir sudarytų galimybes kurti darbo vietas.

Kadangi moksliniai tyrimai ir inovacijos užtrunka tam tikrą laiką, vidutinio laikotarpio praktinė nauda priklauso nuo neatidėliotinių parengiamųjų veiksmų. Todėl praėjusiais metais buvo padidintas ES finansavimas. Sanglaudos politikos priemonėmis inovacijos remiamos vadovaujantis pažangiosios specializacijos principu (bent 2,6 mlrd. EUR bus skirta mažo anglies dioksido kiekio technologijų moksliniams tyrimams ir inovacijoms²³), o pagal programą „Horizontas 2020“ 2018–2020 m. laikotarpiu bus panaudota daugiau kaip 2 mlrd. EUR, daugiausia dėmesio skiriant keturiems pagrindiniams energetikos ir klimato sričių prioritetams: energijos kaupimui, atsinaujinantiems energijos ištekliais, pastatams ir elektromobilumui (miestuose). Įvertinus pagal principą „iš apačios į viršų“ vykdomą veiklą, bendra suma gali padidėti net iki 3 mlrd. EUR²⁴. Be to, energetikos parodomųjų projektų priemonės „InnovFin“ – finansinės priemonės, kuria remiami novatoriškiausi mažo anglies dioksido kiekio technologijų projektai, – biudžetas, pasinaudojant programos „Horizontas 2020“ lėšomis, buvo padvigubintas iki 300 mln. EUR, ir dabar jam taip pat galima priskirti papildomas pagal programos „NER 300“ pirmąjį kvietimą nepanaudotas įplaukas²⁵.

Baterijos yra praėjusį lapkričio mėn. apibrėžtų inovacijų prioritetų strateginė dalis. Didėjant našumui ir mažėjant išlaidoms, baterijos bus esminė technologija, padedanti įgyvendinti energetikos sąjungos tikslus, ypač ją taikant elektromobilumo ir elektros energijos kaupimo srityse. Kalbant apie finansavimą, Komisija yra pasirengusi baterijoms ir baterijų elementų technologijoms sutelkti nemažą paramą. Šiuo tikslu Komisija, siekdama nustatyti prioritetus ir poreikius, bendradarbiauja su inovacijų ekosistemos dalyviais, valstybėmis narėmis ir suinteresuotaisiais visos baterijų vertės grandinės pramonės subjektais, kad būtų sukurtas ES baterijų aljansas, kurio pagrindinis uždavinys būtų elementų gamyba. Rezultatai bus aptarti Pramonės konkurencingumo švarios energetikos srityje forume, kuris bus surengtas 2018 m. vasario mėn. Šie veiksmai papildė reguliavimo priemones, kuriomis šalinami veiksniai, trukdantys kaupti energiją, ir skatinamas elektromobilumas. Panašus bendras požiūris taikomas ir kitose prioritetinėse srityse, pvz., atsinaujinančiųjų išteklių energijos ir Europos pastatų priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo – visa tai duos apčiuopiamą naudą Europos pramonei ir ekonomikai.

²² COM(2016) 763 *final*.

²³ Komisija parengė penkias tarpregionines energetikos inovacijų partnerystės iniciatyvas bioenergijos, atsinaujinančiųjų jūros išteklių energijos, pažangiųjų elektros energijos tinklų, saulės energijos ir tvarių pastatų srityse (COM(2017) 376).

²⁴ Iš šios sumos 15 mln. EUR skiriama dviem premijoms už inovacijas: vieną dirbtinės fotosintezės ir kitą baterijų srityje.

²⁵ Programa „NER 300“ yra novatoriškų mažo anglies dioksido kiekio energetikos demonstracinių projektų finansavimo programa. Ji finansuojama pardavus 300 mln. ATLPS leidimų iš naujiems rinkos dalyviams skirto rezervo, sudaryto trečiajam ES ATLPS etapui. 2,1 mlrd. EUR skirta novatoriškiems atsinaujinančiųjų išteklių energijos projektams ir anglies dioksido surinkimo ir saugojimo projektams (CCS) dvidešimtyje valstybių narių. Penki projektai nebuvo įgyvendinti ir atitinkamos nepanaudotos įplaukos grąžinamos į rinką per priemonę „InnovFin“ ir Europos infrastruktūros tinklų priemonės (EITP) skolos priemonę.

Galimybės diegti inovacijas miestuose atveriantys veiksmai

Būtent miestuose diegiama daug inovacijų ir daroma daug investicijų, kurios reikalingos energetikos pertvarkai. 2017 m. įvairūs ES miestai ėmėsi tam tikrų konkrečių iniciatyvų siekdami sukurti ir įdiegti naujas, novatoriškas technologijas energetikos pertvarkai palengvinti. Pagal iniciatyvą „Inovatyvūs miestų sprendimai“ Geteborgas, Paryžius ir Viladekansas pradėjo bandyti novatoriškus sprendimus ir jie galėtų būti perkelti į kitus ES miestus²⁶. Pagal Merų pakto iniciatyvą, dabar išplėstą ir už Europos ribų²⁷, Europos, kaimyninių ir plėtros regionų miestai pradėjo taikyti integruotą požiūrį ir ėmėsi ryžtingų veiksmų klimato kaitos švelninimo ir prisitaikymo prie jos, taip pat įperkamos ir tvarios energijos prieinamumo klausimais. Be to, pagal ES miestų darbotvarkę²⁸ buvo parengtos įvairios miestų partnerystės iniciatyvos, pagal kurias suteikiama galimybė taikyti novatorišką valdymo principą, apimančią vietos valdžios institucijų, valstybių narių ir Europos institucijų bendradarbiavimą. Energijos pertvarkos, judumo mieste, oro kokybės, tvaraus žemės ir gamtinių sprendimų naudojimo, skaitmeninės pertvarkos, žiedinės ekonomikos, prisitaikymo prie klimato kaitos ir būsto sričių partnerystės iniciatyvos atliks svarbų vaidmenį siekiant novatoriškos energetikos pertvarkos rezultatų. Remdamiesi Europos pažangiųjų miestų iniciatyva, miestai ir pramonė jau kurį laiką siekia užtikrinti, kad 300 mln. ES piliečių iki 2025 m. galėtų naudotis sąveikiomis miestų duomenų platformomis²⁹; taip pat parengtas vadovas, kuriuo siekiama padėti sprendimus priimančioms miestų atstovams prisijungti prie iniciatyvos³⁰.

Komisija taip pat imasi vadovaujančio vaidmens pasaulio lygmeniu. 2017 m. vasario mėn. Komisija perėmė iš Jungtinių Valstijų pirmininkavimą iniciatyvos „Misija – inovacijos“ valdymo komitetui ir ėmėsi vadovauti sprendžiant du inovacijų uždavinius: saulės šviesos pavertimo kaupiamu saulės kuru (angl. *Converting sunlight into storable solar fuel*) ir įperkamo šildymo ir vėsinimo (angl. *Affordable Heating and Cooling*). Kartu su kitais organizuodama 2018 m. gegužės mėn. vyksiantį iniciatyvos „Misija – inovacijos“ dalyvių aukščiausiojo lygio susitikimą ir ministrų konferenciją švarios energijos klausimais, Komisija siekia suteikti pakankamai galimybių nevalstybiniais suinteresuotiesiems subjektams, t. y., be kita ko, verslo subjektams, novatoriams, privatiems investuotojams ir miestų administracijoms. Tai būtų galima padaryti glaudžiai bendradarbiaujant su Visuotinio merų pakto³¹, kuris pradėtas taikyti 2017 m., įgyvendintojais. Be to, Europos Sąjunga palaiko partnerystę su Kinija ir Kanada, kad švarios energijos inovacijos būtų diegiamos visame pasaulyje.

Komisija, veikdama Euratomo vardu, taip pat tebevadovauja įgyvendinant tarptautinį novatorišką ITER projektą, kuriuo siekiama išplėtoti branduolių sintezę kaip komerciškai perspektyvų energijos išteklių³².

²⁶ <http://www.uia-initiative.eu/en/uia-cities>

²⁷ http://www.merupaktas.eu/index_lt.html; taip pat žr. priedamą Merų pakto ataskaitą skaičiais: 8 metų vertinimas, Jungtinis tyrimų centras, 2017 m.

²⁸ <https://ec.europa.eu/futurium/en/urban-agenda>

²⁹ http://beta.eu-smartcities.com/sites/default/files/2017-09/EIP_Mgnt_Framework.pdf

³⁰ <http://beta.eu-smartcities.com/sites/default/files/2017-09/ShC-EIP%20Humble%20Lampost%20Mgmt%20F%27rwork%20-%20Component%20Design.pdf>

³¹ <http://www.globalcovenantofmayors.org/>.

³² Komisijos komunikatas „ES įnašas į pertvarkytą tarptautinio termobranduolinio eksperimentinio reaktoriaus projektą“ (COM(2017) 319, 2017 m. birželio 14 d.).

Energetikos pertvarka, kuriai reikalinga ateičiai pritaikyta infrastruktūra

Energetika nebus pertvarkyta, jeigu infrastruktūra nebus pritaikyta būsimos energetikos sistemos poreikiams. Energetikos, transporto ir telekomunikacijų infrastruktūros yra vis labiau tarpusavyje susijusios. Ši transektorinė integracija vyks ir toliau, vietos tinklai taps vis svarbesni kasdieniame ES piliečių gyvenime, o šie vis labiau pereis prie elektromobilumo, decentralizuotos energijos gamybos ir reguliavimo apkrova. Siekdama kurti naujos kartos pažangiąją infrastruktūrą ir optimizuoti naudojimąsi esama infrastruktūra, Komisija ragina projektų vykdytojus, besikreipiančius dėl finansinės paramos, siekti sukurti energetikos, transporto ir telekomunikacijų infrastruktūrų sąveiką. Komisija įvertins, kaip toliau skatinti tokius novatoriškus infrastruktūros projektus laikotarpiu po 2020 m.

Vis daugiau skaitmeninant infrastruktūrą jau sudaromos sąlygos pažangiai valdyti tinklą ir vykdyti reguliavimą apkrova. Dokumentų rinkinyje *Švari energija visiems europiečiams* nustatyta nuosekli reguliavimo apkrova sistema, kuria sudaromos sąlygos pažangiai įkrauti elektromobilius, vartotojams suteikiama paskatų elektromobilius įkrauti tomis valandomis, kai elektros energija yra pigi, o skirstomųjų tinklų operatoriams suteikiamos galimybės aktyviai valdyti tinklą³³. Pagal Direktyvą dėl alternatyviųjų degalų infrastruktūros diegimo buvo parengtos nacionalinės politikos sistemos ir pagalbiniai veiksmai; juos Komisija išsamiai įvertino. Siekdama pašalinti nustatytus trūkumus, Komisija anksčiau šį mėnesį pasiūlė papildomų veiksmų, įskaitant iki 800 mln. EUR finansavimą alternatyviųjų degalų infrastruktūrai³⁴.

Skaitmeniniame amžiuje didžiulę reikšmę turi geresnė mūsų energetikos infrastruktūros apsauga. 2017 m. vasario mėn. ataskaitoje Energetikos ekspertų kibernetinio saugumo platforma nustatė energetikos sektoriaus uždavinius ir konkrečius poreikius, kurie kol kas nėra aptarti ES teisės aktuose³⁵. Komisija pradėjo darbą su suinteresuotaisiais subjektais pažangiųjų tinklų darbo grupėje – siekiama iki 2018 m. pabaigos parengti tinklų kodeksą, skirtą energetikos kibernetiniam saugumui. Pradėtas kibernetinių incidentų energetikos sektoriuje rizikos ir prevencijos tyrimas.

Kartu tęsiamas darbas siekiant pagerinti energijos rinkos vidaus integraciją ir energijos tiekimo saugumą. Regioninis bendradarbiavimas, kuriuo iš pradžių siekta pagerinti fizinę infrastruktūrą ir jos efektyvų naudojimą, plečiamas ir apima tokius aspektus kaip atsinaujinančiųjų energijos išteklių diegimas ir energijos vartojimo efektyvumas. Šis bendradarbiavimas galėtų būti toliau plėtojamas įgyvendinant valstybių narių ir atitinkamų projektų vykdytojų bendrus atsinaujinančiųjų energijos išteklių projektus arba netgi bendras ilgesnio laikotarpio regioninio masto atsinaujinančiųjų energijos išteklių diegimo strategijas.

Vis dėlto, nepaisant nemažų laimėjimų, pabrėžtina, kad vis dar išlieka reikšmingų trūkumų. Keturios valstybės narės (Kipras, Lenkija, Ispanija ir Jungtinė Karalystė) elektros energijos tinklų jungčių pralaidumo 10 proc. planinio rodiklio 2020 m. veikiausiai nepasieks³⁶.

³³ Pasiūlyme dėl Direktyvos dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių (nauja redakcija) (COM(2016) 864 final, 2016 11 30).

³⁴ COM(2017) 652 final.

³⁵ https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/eecsp_report_final.pdf

³⁶ Iš vienuolikos valstybių narių, kurios 2017 m. dar nebuvo pasiekusios 10 proc. pralaidumo planinio rodiklio (Airija, Bulgarija, Italija, Ispanija, Jungtinė Karalystė, Kipras, Lenkija, Portugalija, Prancūzija, Rumunija ir Vokietija), septynios (Airija, Bulgarija, Italija, Portugalija, Prancūzija, Rumunija ir Vokietija) šiuo metu įgyvendina bendro intereso projektus, kuriais joms bus sudarytos sąlygos iki 2020 m. pasiekti pralaidumo 10 proc. planinį rodiklį.

Siekdama spręsti šią problemą, Komisija šiandien priėmė komunikatą dėl 2030 m. elektros energijos tinklų jungčių pralaidumo planinio rodiklio. Ji taip pat patvirtino 3-ąjį bendro intereso projektų sąrašą. Sąraše numatyti svarbiausi projektai, reikalingi, kad būtų pasiekti sujungtos energijos vidaus rinkos tikslai, visų pirma tie projektai, dėl kurių susitarė keturios aukšto lygio grupės: pvz., jungčių, kuriomis Iberijos pusiasalis bus sujungtas su Prancūzija ir likusia ES dalimi, užtikrinant atsinaujinančiųjų energijos išteklių plėtrą, projektas; projektai, kuriais rengiamasi Baltijos šalis sinchronizuoti su Europos tinklais; dujų projektai, kuriais bus užtikrintas tiekimo saugumas ir konkurencija Vidurio ir Pietryčių Europoje; taip pat pirmieji projektai, įgyvendinami siekiant integruoto Šiaurės jūros tinklo.

Regioninė integracija Europos Sąjungoje

2017 m. rugsėjo mėn. Vidurio ir Pietryčių Europos dujų tinklų sujungiamumo aukšto lygio grupė (CESEC) susitarė išplėsti savo geografinę veiklos sritį ir apimti visą Vakarų Balkanų regioną, pagrindinį dėmesį skiriant pastangoms kurti sujungtą elektros energijos rinką, suteikti postūmį investicijoms į atsinaujinančiuosius energijos išteklius ir skatinti efektyvų energijos vartojimą. Pagal Europos infrastruktūros tinklų priemonę buvo gerokai patobulintas pirmasis jungiamasis dujotiekis tarp Rumunijos ir Bulgarijos.

Pagal Baltijos energijos rinkos jungčių planą (BEMIP) buvo atlikta Baltijos šalių elektros energijos tinklo sinchronizavimo per Lietuvą ir Lenkiją su ES elektros energijos tinklu techninė ir ekonominė analizė³⁷. Ši analizė yra geras pagrindas, padėsiantis greitai pasistūmėti į priekį siekiant energetinės nepriklausomybės.

Rengiami pirmieji regioniniai Šiaurės jūros šalių energetinio bendradarbiavimo projektai ir apibrėžiami regioniniai klasteriai. Šiaurės jūros elektros energijos mazgas, planuojama dirbtinė sala su tūkstančiais vėjo turbinų aplink ją, duos konkrečios naudos Europos darbuotojams ir vartotojams.

Pasistūmėta į priekį ir tiesiant dujotiekį pietiniame dujų koridoriuje. Šis projektas ir toliau yra strategiškai svarbus ES dedant pastangas įvairinti energijos šaltinius, nes pagal jį nauji dujų ištekliai nukreipiami nauju maršrutu.

Buvo padaryta tam tikra, nors ir nepakankama, pažanga siekiant geriau sujungti Iberijos pusiasalį su energijos vidaus rinka. 2017 m. Prancūzijos ir Ispanijos reguliavimo institucijos priėmė sprendimą dėl tarpvalstybinio išlaidų, susijusių su Biskajos įlankos linija, paskirstymo. Užbaigus šią liniją 2025 m., abiejų šalių elektros energijos tinklų jungčių pajėgumai beveik padvigubės. Ispanijos ir Portugalijos jungtis tiesiama pagal grafiką ir ją perdavus eksploatuoti Portugalija pasieks savo 10 proc. pralaidumo planinį rodiklį. Rytų dujų ašies iš Ispanijos ir Portugalijos plėtra dujų vidaus rinkos kryptimi pasistūmėjo į priekį ir planuojamu nauju dujotiekiu bus pašalinta Prancūzijos tinklo perkrova.

Sujungtai ir saugiai eksploatuojamai energijos rinkai, be fizinės infrastruktūros, taip pat būtinas geresnis perdavimo sistemos operatorių veiksmų koordinavimas. Be to, būtina, kad vidaus mainams nebūtų teikiama pirmenybė tarpzoninių mainų atžvilgiu. Siekiant visapusiškai įtvirtinti dujų tiekimo lankstumą, taip pat itin svarbu bus efektyviau naudoti dujų saugyklas ir išplėtoti tikrai pasaulinę suskystintų gamtinių dujų rinką³⁸.

³⁷ <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/8d3b7da2-562e-11e7-a5ca-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-31392329>

³⁸ Taip pat žr. 2016 m. Komisijos pasiūlytą strategiją (COM(2016) 49).

Energetikos pertvarka kaip investicijų galimybė

Pastangos užbaigti kurti energetikos sąjungą ir paspartinti energetikos pertvarką teikia didžiulių investicijų galimybių. Todėl vienas iš pagrindinių energetikos sąjungos prioritetų 2017 m. buvo suteikti postūmį investicijoms. Europos Sąjunga prie to prisidėjo keliais būdais.

Pagal Europos investicijų planą iš Europos strateginių investicijų fondo (ESIF) iki šiol skirta 240,9 mlrd. EUR investicijų ir pagal patvirtintų ESIF veiksmų skaičių pirmoje vietoje yra energetikos sektorius. Didžioji dalis remiamų projektų yra investicijos į atsinaujinančiųjų išteklių energiją, energijos vartojimo efektyvumą ir energetikos infrastruktūrą³⁹.

Siekdamos remti energetikos pertvarką, valstybės narės taip pat sparčiau naudojosi Europos struktūriniais ir investicijų fondais: 2017 m. pirmąjį pusmetį gerokai padaugėjo atrenkamų projektų. Pagal investicijų į mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomiką prioritetą iki 2017 m. birželio mėn. pabaigos apie 28 proc. (arba 18 mlrd. EUR⁴⁰) biudžeto skirta daugiau kaip 8 500 konkrečių projektų (palyginti su 19 proc. iki 2016 m. pabaigos⁴¹); šie projektai bus įgyvendinami iki 2023 m. pabaigos⁴². Transporto sektoriui pagal Europos infrastruktūros tinklų priemonę (EITP) iki 2017 m. pabaigos bus įsipareigota skirti 22,4 mlrd. EUR, o Europos Sąjungoje iš viso bus sutelkta apie 46,7 mlrd. EUR investicijų.

Praėjusiais metais Komisija taip pat paskelbė pažangiojo išmaniųjų pastatų finansavimo iniciatyvą, kuria siekiama padidinti investicijas į Europos pastatų ūkio energetinę renovaciją⁴³. Šia bendradarbiaujant su Europos investicijų banku plėtojama iniciatyva valstybėms narėms bus sudarytos sąlygos suderinti įvairius viešojo ir privačiojo finansavimo išteklius siekiant suteikti namų ūkiams ir mažosioms bei vidutinėms įmonėms (MVĮ) galimybes gauti jiems pritaikytas renovacijos paskolas.

Atsižvelgiant į didžiulius poreikius investuoti į pastatų renovaciją, reikia didesniu mastu sutelkti privačiuosius finansavimo šaltinius. Siekiant kurti pasitikėjimą ir padėti projektų plėtotojams ir investuotojams geriau įvertinti investicijų į energijos vartojimo efektyvumą riziką ir naudą, 2016 m. lapkričio mėn. Energijos vartojimo efektyvumo finansinių institucijų grupė (EEFIG), remiama Europos Komisijos, inicijavo Energijos vartojimo efektyvumo rizikos mažinimo platformą (DEEP)⁴⁴. Tai didžiausia ES masto atvirojo kodo duomenų bazė, kurioje laikomi duomenys apie daugiau kaip 7 800 projektų ir iš kurios matyti, kad energijos vartojimo efektyvumas yra finansiškai patrauklus. Be to, 2017 m. birželio mėn. buvo pristatytas finansų įstaigoms skirtas rizikos vertinimo priemonių rinkinys (angl. *Underwriting Toolkit*), t. y. investicijų rizikos ir naudos vertinimo sistema, kuria siekiama padėti bankams ir investuotojams daugiau kapitalo skirti energijos vartojimo efektyvumo didinimo projektams⁴⁵.

³⁹ Šaltinis: EIB ir Europos Komisijos 2017 m. spalio mėn. duomenys.

⁴⁰ Apima ES paramą ir nacionalinį bendrą finansavimą.

⁴¹ Kai kurie iki 2016 m. pabaigos pasiekti rezultatai apima sprendimus dėl daugiau kaip 1 000 MW papildomo atsinaujinančiųjų išteklių energijos pajėgumo ir 130 000 namų ūkių, priskirtų geresnei energijos vartojimo efektyvumo klasei.

⁴² Siekdama užtikrinti skaidrumą, Komisija skelbia atnaujintus duomenis apie Europos struktūrinius ir investicijų fondus (su jais galima susipažinti adresu <https://cohesiondata.ec.europa.eu/>), įskaitant metines pažangos siekiant sutartų planinių rodiklių ataskaitas. Papildomi įvairių sričių įgyvendinimo duomenys bus pateikti 2017 m. gruodžio mėn. pirmoje Europos struktūrinių ir investicijų fondų strateginėje ataskaitoje.

⁴³ Pastatuose suvartojama apie 40 proc. galutinės energijos, o 3 iš 4 šiandien stovinčių pastatų yra neekonomiški.

⁴⁴ <https://deep.eefig.eu/>

⁴⁵ <https://valueandrisk.eefig.eu/>

Dar viena iniciatyva, kurią planuojama pradėti įgyvendinti šiais metais, – konsultavimo miestų investicijų klausimais platforma. Ši Komisijos kartu su Europos investicijų banku rengiama platforma bus grindžiama jau esamomis Europos investavimo konsultacijų centro struktūromis. Naudojantis ja, miestų valdžios institucijoms, veikiančioms kaip projektų vykdytojos ir (arba) paramos gavėjos, bus teikiamos specializuotos konsultavimo paslaugos ir finansavimo galimybės.

Galimybės investuoti atveriančios priemonės: naudojamas Europos strateginių investicijų fondas (ESIF) arba Europos struktūriniai ir investicijų fondai (ESI fondai)

ITALIJOS–PRANCŪZIJOS ELEKTROS ENERGIJOS JUNGTIS (IT–FR): (170 mln. EUR) remiama Italijos teritorijoje tiesiama aukštos įtampos nuolatinės srovės jungtis Pjemontas–Savoja, kuria per Alpes Prancūzija sujungiama su Italija.

JUNGTIS „NORDBLINK HVDC“ (DE–NO): (150 mln. EUR) remiama pirmoji Vokietijos ir Norvegijos jungtis, padėsianti geriau diversifikuoti tiekimą, pagerinti energijos tiekimo saugumą ir sustiprinti abiejų šalių ir viso regiono elektros energijos rinkos integraciją.

„ENERGA HYBRID BOND“ (PL): (250 mln. EUR) 3 metų (2017–2019 m.) investicijų programa, skirta elektros energijos paskirstymo tinklui šiaurės ir vidurio Lenkijoje modernizuoti ir išplėsti. Šia programa taip pat bus palengvintos galimybės prijungti naujus sistemos naudotojus, įskaitant atsinaujinančiųjų išteklių energijos gamintojus.

RYGOS TRANSPORTO BENDROVĖ (LV): (175 mln. EUR) ESIF paskola, suderinta su EITP dotacija, skiriama bendrovei „Riga Transport Company“, kad ši galėtų įrengti vandenilio infrastruktūrą ir taip sudaryti sąlygas eksploatuoti vandenilio elementais varomus autobusus.

INFRASTRUKTŪROS FONDAS „BALTCAP“ (LT, LV, EE): ESIF projektas, kuriuo remiamos EIB investicijos (iki 20 mln. EUR) į infrastruktūros fondą „BaltCap“ – bendrąjį infrastruktūros fondą, daugiausia dėmesio skiriantį atsinaujinančiųjų išteklių energijai, energijos vartojimo efektyvumui ir transporto projektams trijose Baltijos šalyse.

SOCIALINIO BŪSTO projektas „NAVARRA NZEB“ (ES): 39 mln. EUR EIB paskola, remiama ES garantija iš ESIF, bus skirta 524 socialinių būstų statybai Pamplonoje (Navaros regionas) paremti. Būstai bus energijos beveik nevartojantys pastatai.

DAUGIABUČIŲ NAMŲ RENOVACIJOS PROGRAMA (LT): (2014–2020 m. skiriama 314 mln. EUR ESI fondų parama, galima papildoma parama iš ESIF) – pagal šią programą, pasitelkiant kelias finansines priemones (paskolas ir garantijas) siekiama padidinti energijos vartojimo efektyvumą daugiausia šilumos vartojančiuose daugiabučiuose namuose.

Taip pat reikėtų priminti, kad pasiūlyme persvarstyti Europos Sąjungos šiltnamio efektą sukeliančių dujų apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemą laikotarpiui po 2020 m. Komisija pasiūlė įsteigti inovacijų fondą, iš kurio lėšų būtų remiamos inovacijos elektros energijos ir pramonės sektoriuose. 2017 m. Komisija surengė įvairių sektorinių apskritojo stalo ekspertų diskusijų, kad būtų nustatyta tinkama šio fondo panaudojimo sritis⁴⁶. Be to, pasiūlyme numatyta įsteigti modernizavimo fondą, iš kurio lėšų mažesnes pajamas gaunančioms valstybėms narėms būtų teikiama parama jų energetikos sistemoms modernizuoti.

⁴⁶ COM(2015) 337.

Nepaisant visų šių pastangų, būtų galima daugiau nuveikti, kad būtų sukurta investicijoms palanki aplinka. Nekoordinuojamomis ir neprognozuojamomis nacionalinėmis energetikos ir klimato sričių priemonėmis mažinamas investuotojų užtikrintumas. Dar visai neseniai tik kelios valstybės narės turėjo klimato ir energetikos sričių planus ir strategijas, skirtus ilgesniam laikotarpiui nei iki 2020 m. Nė viena neturėjo visapusiško visus penkis energetikos sąjungos aspektus apimančio plano ir tik nedaug vyriausybių, apibrėždamos nacionalinės politikos priemones, atsižvelgdavo į tarpvalstybinį poveikį. Integruoti nacionaliniai energetikos ir klimato sričių veiksmų planai sudarys galimiams investuotojams sąlygas priimti reikiamus ilgalaikius sprendimus dėl investicijų po 2020 m.⁴⁷

Siekiant įveikti su energetikos pertvarka susijusį investicijų iššūkį, finansavimas turi būti suderintas su energetikos ir klimato politikos tikslais. Tvarios investicijos tapo vienu iš kapitalo rinkų sąjungos naujų prioritetinių veiksmų. 2017 m. birželio mėn. buvo imtasi svarbios iniciatyvos – paskelbtos gairės, kuriomis padedama įmonėms atskleisti aplinkosaugos ir socialinę informaciją. Komisija įsteigė aukšto lygio ekspertų grupę tvarių finansų klausimais, kad ji Komisijai patartų, kaip užtikrinti, kad ES finansų reguliavimo ir rinkų praktikoje būtų atsižvelgiama į tvarumą. Grupė savo rekomendacijas pateiks 2018 m. pradžioje⁴⁸. Kol kas šioje srityje, kaip ir anksčiau, pirmauja Europa, ypač Prancūzija, kuri sausio mėn. išleido pirmąją istorijoje kontrolinę žaliąją valstybės obligaciją (už rekordinę 7 mlrd. EUR sumą). EIB ir toliau yra didžiausias pasaulyje žaliųjų obligacijų emitentas, jų portfelis nuolat didėja.

Rugsėjo mėn. buvo priimtas svarbus sprendimas palengvinti galimybes investuoti į pastatų energinį naudingumą. Naujausiose Eurostato gairėse dėl energinio naudingumo sutarčių registravimo valdžios sektoriaus apskaitoje⁴⁹ aiškiau išdėstomas tokių sutarčių statistinis registravimas, ir, be kita ko, aptariamos aplinkybės, kuriomis šios sutartys neturi būti įtraukiamos į valdžios sektoriaus balansus. Taip savivaldybėms bus lengviau naudotis energinio pastatų naudingumo sutartimis siekiant be neigiamo poveikio viešojo sektoriaus deficitui ir skolai padidinti viešosios paskirties pastatų, pvz., ligoninių, mokyklų ar socialinio būsto, energijos vartojimo efektyvumą. Vadovaujantis minėtomis gairėmis, taip pat bus lengviau sukurti tvirtesnę energinio naudingumo sutarčių teikėjų rinką, apimančią daugelį mažųjų ir vidutinių įmonių. Vėliau šiais metais bus išleistas specialistams skirtas praktinis vadovas.

Energetikos pertvarkos išorinis aspektas

ES išorės ir vystymosi politikos priemonės yra būtinos norint pasaulio mastu remti švarią energiją bei perėjimą prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų, taip pat stiprinti ES energetinį saugumą ir konkurencingumą.

2017 m. ES sustiprino savo diplomatijos klimato ir energetikos srityse sąveiką. Reaguodama į JAV administracijos ketinimą pasitraukti iš Paryžiaus susitarimo, ES dar kartą patvirtino savo įsipareigojimą dalyvauti pasaulinėje kovoje su klimato kaita ir stiprina savo esamas pasaulinės partnerystės struktūras. ES ir toliau sieks sudaryti naujus aljansus, pradedant didžiausios pasaulyje ekonomikos valstybėmis ir baigiant pažeidžiamiausiomis salų valstybėmis.

⁴⁷ Prie šios ataskaitos pridama santrauka, kurioje nurodoma kiekvienos valstybės narės padėtis rengiant savo integruoto nacionalinio energetikos ir klimato sričių veiksmų plano projektą.

⁴⁸ 2017 m. liepos mėn. aukšto lygio ekspertų grupė paskelbė savo tarpinę ataskaitą ir iki rugsėjo 20 d. užbaigė viešas konsultacijas.

⁴⁹ <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/1015035/7959867/Eurostat-Guidance-Note-Recording-Energy-Perform-Contracts-Gov-Accounts.pdf/>

Praėjusiais metais ES gerokai padidino kovos su klimato kaita finansavimą ir 2016 m. besivystančioms šalims suteikė daugiau kaip 20 mlrd. EUR⁵⁰.

ES visapusiškai rėmė Didžiojo dvidešimtuko (G 20) Hamburgo klimato ir energetikos veiksmų planą siekiant augimo ir stiprino bendradarbiavimą su įvairiais svarbiausiais partneriais, ypač Azijoje. ES pasirašė Energetikos darbo planą su Kinija ir Bendradarbiavimo memorandumą su Japonija pasaulinei suskystintų gamtinių dujų rinkai skatinti. 2017 m. spalio 6 d. patvirtintu ES ir Indijos vadovų pareiškimu dėl energetikos ir klimato buvo dar labiau sustiprinti ryšiai su Indija. ES taip pat pagerino santykius su Iranu energetikos ir klimato srityse ir surengė pirmąją istorijoje ES ir Irano verslo forumą tvarios energetikos klausimais.

ES jau kurį laiką ragina Tarptautinę jūrų organizaciją patvirtinti plataus užmojo Išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio mažinimo strategiją, kuria būtų siekiama užtikrinti, kad tarptautinės laivybos sektorius prisidėtų prie bendrų pasaulinių pastangų įgyvendinti Paryžiaus susitarimo tikslus, ir tęsia darbą Tarptautinėje civilinės aviacijos organizacijoje siekdama, kad būtų sumažintas aviacijos sektoriuje išmetamas šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis.

Pasaulinės anglies dioksido rinkos sukūrimas, ypač susiejus apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemas, yra ilgalaikis ES tikslas. Tokia rinka teikia galimybių dar labiau sumažinti išmetamųjų teršalų kiekį, o kartu – ir klimato kaitos švelninimo išlaidas. Šiuo metu Tarybai ir Europos Parlamentui yra pateikti pasiūlymai dėl susitarimo su Šveicarija dėl apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemų susiejimo pasirašymo ir sudarymo. Kituose pasaulio regionuose ES ir toliau atlieka aktyvų vaidmenį vykdydama daugiašales iniciatyvas⁵¹ ir dvišalę veiklą, ypač stiprindama bendradarbiavimą su Kinija, kuri rengia visos šalies masto sistemą.

Energetika yra svarbi ES bendradarbiavimo su kaimyninėmis šalimis sritis. Pirmenybė teikiama reguliavimo ir rinkos reformoms, energijos vartojimo efektyvumo skatinimui ir atsinaujinančiųjų energijos išteklių naudojimui, jungčių tiesimui, energijos tiekimo saugumo skatinimui ir aukščiausių branduolinės saugos standartų skatinimui. 2017 m. didelę pažangą reguliavimo reformų srityje padarė Ukraina. Ji reformavo savo politikos sistemą elektros energijos rinkos ir energijos vartojimo efektyvumo srityse. Be to, naudodamasi ES finansine parama ir kita parama, ji steigia nemažą fondą gyvenamųjų namų sektoriaus energijos vartojimo efektyvumui finansuoti.

ES ir toliau stengiasi užtikrinti, kad energetika būtų tinkamai aptariama vykstančiose ir būsimose prekybos derybose su trečiosiomis šalimis. Tai itin svarbu norint užtikrinti tvarias galimybes pasaulinėse rinkose naudotis energijos ištekliais, sudaryti Europos įmonėms sąlygas visapusiškai naudotis verslo galimybėmis eksporto rinkose ir remti energetikos pertvarką trečiosiose šalyse, pasitelkiant ES praktinę patirtį ir technologijas.

ES ir Afrikos energetikos partnerystė sudaro svarbų bendradarbiavimo tvarios energetikos klausimais pagrindą. ES taip pat pritaria Afrikos atsinaujinančiųjų išteklių energijos

⁵⁰ ES, EIB ir valstybių narių kovos su klimato kaita finansavimas.

⁵¹ Pvz., Pasaulio banko administruojama Pasirengimo rinkai partnerystė, taip pat dalyvavimas Tarptautinės veiksmų anglies dioksido srityje partnerystės (ICAP) veikloje ir mokymuose.

iniciatyvai⁵². Komisija padeda siekti šios iniciatyvos planinių rodiklių ir tikslų, ypač taikydama savo derinimo priemones, pagal kurias, siekiant paskatinti viešojo ar privačiojo sektoriaus investicijas į atsinaujinančiųjų išteklių energijos sektorių, teikiamas subsidijų finansavimas. Iki šiol taip pavyko sutelkti iš viso maždaug 4,8 mlrd. EUR papildomiems atsinaujinančiųjų išteklių energijos gamybos pajėgumams. Komisija taip pat teikia tiesioginę paramą privačiajam sektoriui, vykdydama iniciatyvą „ElectriFI“ – tikimasi, kad jos dabartinis investicijų portfelis – maždaug 30 mln. EUR – šiuo etapu bus panaudotas 88 MW naujiems atsinaujinančiųjų išteklių energijos gamybos pajėgumams įrengti. Galiausiai, Komisija kartu su kitais subjektais 2017 m. balandžio mėn. surengė aukšto lygio apskritojo stalo diskusiją investicijų į tvarią energetiką Afrikoje klausimais, siekdama paskatinti ES privatųjį sektorių dalyvauti Afrikos švarios energijos sektoriaus veikloje. 2017 m. lapkričio mėn. Afrikos Sąjungos ir Europos Sąjungos aukščiausiojo lygio susitikime planuojama patvirtinti mokslinių tyrimų ir inovacijų partnerystę klimato kaitos ir tvarios energetikos srityse.

ES taip pat toliau stiprino energetinį saugumą: bendradarbiaudama su tarptautiniais partneriais ir skatindama skaidrumą bei keitimąsi geriausia patirtimi siekė sustiprinti pasaulines energetikos rinkas–i. Šiomis aplinkybėmis tebėra svarbūs ryšiai su Jungtinėmis Valstijomis; jie toliau palaikomi per ES ir JAV Energetikos tarybą ir jos darbo grupes.

2017 m. birželio 9 d. Komisija priėmė rekomendaciją Europos Sąjungos Tarybai leisti pradėti derybas dėl susitarimo su Rusijos Federacija dėl planuoto dujotiekio „Nord Stream 2“ eksploatacijos. Komisija siekia, kad Taryba sutartų dėl tvirtų įgaliojimų, kuriais remdamasi Komisija yra pasirengusi pradėti derybas su Rusija. Neseniai pateiktame pasiūlyme dėl Dujų direktyvos pakeitimo aiškiau išdėstoma, kad dujotiekiams į trečiąsias šalis ir iš jų iki pat Sąjungos jurisdikcijai priklausančių teritorijų sienos taikomos bendros gamtinių dujų vidaus rinkos taisyklės. Tarptautiniai susitarimai su atitinkamomis trečiosiomis šalimis ir toliau bus tinkamiausia priemonė užtikrinti, kad visam dujotiekiiui būtų taikoma suderinta reguliavimo sistema.

IV. Baigiant kurti energetikos sąjungą

Dėl 2017 m. padarytos pažangos Europos Sąjunga sėkmingai įgyvendina energetikos sąjungos projektą ir jo tikslus – užtikrinti darbo vietų kūrimą, ekonomikos augimą ir investicijas. Komisija pateikė daugumą pasiūlymų dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų, reikalingų siekiant įtvirtinti prognozuojamą reguliavimo sistemą, ir ėmėsi galimybes atveriančių priemonių, skirtų viešojo ir privačiojo sektorių investicijoms paspartinti ir socialiai sąžiningam perėjimui prie švarios energijos remti. Tačiau būtina skubiai dėti daugiau pastangų užtikrinti, kad energetikos sąjunga būtų galutinai sukurta iki dabartinės sudėties Komisijos įgaliojimų pabaigos 2019 m. Taigi, turi būti padaryta reali pažanga priimant teisės aktų sistemą, įgyvendinant galimybių teikiančią sistemą ir užsitikrinant visų visuomenės sluoksnių dalyvavimą.

Teisės aktų sistemos sukūrimas

Kaip numatyta bendroje deklaracijoje dėl teisėkūros prioritetų, vykstant diskusijoms Europos Parlamente, Taryboje ir tarp jų turi būti greitai ir sėkmingai padarytos išvados. Teisėkūros institucijos jau priėmė Sprendimą dėl keitimosi informacija apie tarpvyriausybinius valstybių

⁵² Afrikos vadovaujama iniciatyva, kurios tikslas – iki 2020 m. 10 GW padidinti Afrikos atsinaujinančiųjų išteklių energijos pajėgumus ir iki 2030 m. sutelkti Afrikos 300 GW atsinaujinančiųjų išteklių energijos potencialą.

narių ir trečiųjų valstybių energetikos susitarimus mechanizmo⁵³ ir Reglamentą dėl dujų tiekimo saugumo užtikrinimo priemonių⁵⁴, užtikrindami geresnį tarpvalstybinį bendradarbiavimą ir daugiau solidarumo krizės atveju. Šį mėnesį teisėkūros institucijos taip pat pasiekė politinį sutarimą dėl ES ATLPS peržiūros. Šie pavyzdžiai rodo, kad, kai yra politinė valia, Europos Sąjunga ir jos institucijos sugeba pasiekti svarbių rezultatų.

Komisija ragina teisėkūros institucijas išlaikyti bendrą likusių pasiūlymų dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų suderinamumą ir didelį užmojį, kad ES įtvirtintų savo, kaip lyderės, vaidmenį vykstant perėjimui prie švarios energijos, o ypač valdymo, atsinaujinančiųjų energijos išteklių, klimato srities veiksmų, energijos vartojimo efektyvumo ir švarios energijos inovacijų klausimais. Taip Europos Sąjungai bus sudarytos sąlygos, dalyvaujant 2018 m. skatinamajame dialoge, padaryti tikrą pažangą įgyvendinant savo įsipareigojimus pagal Paryžiaus susitarimą ir patenkinti aukštus ES piliečių lūkesčius dėl perėjimo prie švarios energijos.

Galimybių atveriančios sistemos sukūrimas

Skatinti investicijas į novatoriškus miestų projektus pagal bendrą ES miestų darbotvarkę bus vienas iš 2018 m. prioritetų. Komisija, bendradarbiaudama su pirmaujančiais miestais ir regionais, remia tarpsektorinius novatoriškus projektus, kurios įgyvendinant gali būti išbandomi nauji verslo modeliai ir taikomos technologijos. Tokie novatoriški projektai turėtų būti pakartotinai įgyvendinami visoje Europoje ir pasaulio mastu. Būsimasis 2017 m. gruodžio mėn. įvyksiantis Vienos planetos aukščiausiojo lygio susitikimas (angl. *One Planet Summit*), 2018 m. gegužės mėn. įvyksiantis Trečiasis iniciatyvoje „Misija – inovacijos“ dalyvaujančių ministrų susitikimas ir 2018 m. rugsėjo mėn. įvyksiantis San Francisko nevalstybinių subjektų aukščiausiojo lygio susitikimas klimato klausimais yra geros galimybės parodyti Europos lyderystę švarios energijos inovacijų srityje ir vadovaujantį vaidmenį, kurį šioje srityje atlieka Europos miestai.

Komisija taip pat intensyviau remia daug anglies dioksido išskiriančius regionus, pertvarkančius savo energetiką, padėdama jiems parengti trumpalaikius sprendimus ir ilgesnio laikotarpio strategijas, tapsiančias tvarios ekonomikos transformacijos pagrindu. Tai bus pasiekta ES šalių grupių, sudarytų iš didesnio skaičiaus valstybių narių atstovų, darbą derinant su 2017 m. gruodžio mėn. įsteigosimos Įvairių suinteresuotųjų subjektų platformos anglių klausimais ir daug anglies dioksido išskiriančių regionų, pertvarkančių savo energetiką, klausimais darbą.

Kitas prioritetas bus užtikrinti, kad pramonės pastangos atitiktų politikos formuotojų pastangas remti perėjimą prie švarios energijos strateginiuose sektoriuose, pvz., atsinaujinančiųjų išteklių energijos, statybos ir baterijų sektoriuose. Šiam procesui paskatų suteiks ir surengtas Pramonės konkurencingumo švarios energetikos srityje forumas.

Galiausiai Komisija investicijas į švarią energiją kaip pagrindinį ekonomikos modernizavimo aspektą skatins įgyvendindama tokias įvairias savo investicijų iniciatyvas, kaip „Pasiuntiniai investicijų reikalams“, „Paramos struktūrinėms reformoms tarnyba“ ir „Europos investavimo konsultacijų centras“.

⁵³ Sprendimas (ES) 2017/684, OL L 99, 2017 4 12, p. 1–9.

⁵⁴ Reglamentas (ES) 2017/1938, OL L 198, 2017 10 28, p. 1–56.

Visų visuomenės grupių įtraukimas

Energetikos sąjunga bus sėkminga tik tuo atveju, jei visos visuomenės grupės sujungs pastangas ir judės ta pačia kryptimi, kaip jau parodė kai kurie iniciatoriai⁵⁵. Per 2-ąją energetikos sąjungos turą Komisijos pirmininko pavaduotojas M. Šefčovičius iki šiol aplankė 17 valstybių narių ir su vyriausybių atstovais ir nacionaliniais suinteresuotaisiais subjektais aptarė energetikos sąjungos įgyvendinimo būklę. Per susitikimus su jaunimu, energetikos pertvarkos poveikį jaučiančiais piliečiais, išradėjais, socialiniais partneriais ir pilietine visuomene, merais ir kitais politikais pateikta teigiamų pavyzdžių, kaip praktiškai įgyvendinama energetikos pertvarka. Komisija ir toliau stengsis užtikrinti visų visuomenės grupių, ypač jaunimo, dalyvavimą ir kurti tvirtesnius ryšius tarp ES, nacionalinių ir vietos lygmens veiksmų. Ji suteiks galimybes pradėti skaidrų ir konstruktyvų visų suinteresuotųjų šalių dialogą dėl integruotų nacionalinių energetikos ir klimato sričių veiksmų planų projektų, kuriuos valstybės narės prašomos pateikti 2018 m. pradžioje. Komisija šiuos planų projektus atidžiai įvertins ir grįžtamąją informaciją pateiks kitoje energetikos sąjungos būklės ataskaitoje.

V. IŠVADA

Energetikos sąjungos projektas pasiekė kritinį tašką. Kaip ir praėjusiais metais, 2018 m. turėtų būti pasiekta svarbių rezultatų. Todėl Komisija toliau stengsis įgyvendinti galimybes atveriančius veiksmus, kurie lemtų praktinius pokyčius ir teiktų apčiuopiamą naudą visiems europiečiams. Ji ragina

- teisėkūros institucijas padvigubinti savo pastangas, kad būtų greitai susitarta dėl pasiūlymų dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų. Komisija visomis išgalėmis stengsis padėti laiku pasiekti plataus užmojo rezultatus;
- valstybes nares dėti daugiau pastangų rengiant savo integruotus nacionalinius energetikos ir klimato sričių veiksmų planus, kad būtų užtikrintas nuspėjamumas investuotojams, ir laiku pateikti savo planų projektus, kad ES ir jos valstybės narės galėtų ir toliau būti priešakyje vykstant 2018 m. visuotiniam skatinamajam dialogui klimato klausimais; Komisija yra pasirengusi teikti tolesnę pagalbą.
- visą visuomenę ir visus Europos, šalių, regionų ar vietos suinteresuotuosius subjektus aktyviai įsitraukti į energetikos pertvarką ir prisidėti prie jos sėkmės.

⁵⁵ Pvz., Bertrand'o Picard'o *World Alliance for Efficient Solutions* (<http://alliance.solarimpulse.com>) arba 2015 m. gruodžio mėn. Paryžiaus aukščiausiojo lygio susitikime Billo Gateso ir kitų pristatyta iniciatyva *Breakthrough Energy Coalition* (<http://www.b-t.energy/>).